

Asszony a fronton

Beszélgetőtársunk Polcz Elaine

Talán még sohasem láttam annyira szép lakást, mint az a budai otthon. Antik bútorok, tágasság, de semmi sem művi vagy csinált, cseppet sem múzeumszerű, semmi protokoll. Az íróasztalokon könyvek, iratok halma, az empire kereveten utazótáska; Elaine előadásra indul, vidékre. A virágos teraszról franciaablakon özönlik be a napfény, az élet. „Az előszobai ajtón lóg egy táská, abból hozzád nekem két nylonzacskót” – mondja, mert még csomagol. Aztán leül velem a kicsiny szobában.

– Annak idején játékkerápiával és diagnosztikával foglalkozott.

– Húsz vagy harminc éve, igen. Nemrégiben kaptam is egy felkérést ezzel kapcsolatban az egyetemről, és most újra összegeznem kell, mi az, amit tudok, és mit tudok átadni. Mivel az egyetem nem kap kellő anyagi támogatást, ezért azt kérték, illeszkedjek bele a tanrendbe. Csak fogtam a fejem, mert a játék a szakmám első szakaszához tartozik. Az Ideg- és Elmegyógyintézetben, majd gyermekideggondozóban dolgoztam, és azt mondtam, játszani kell a betegekkel, mert az nagyon sokat elárul az érzésvilágukról. Mikor a II. számú gyermekklinikára kerültem, haldokló betegek mellé, akkor jött be az életembe a későbbi Hospice, a haldoklókkal való foglalkozás, és a gyászvesztesség. És most újra jönnek a kérések, beszéljek a játékdiasztikáról és -terápiáról. Figyeled az életnek ezeket a különleges hívásait? Annyi ideje már, hogy ezt csináltam, és most újra előjött! Mert az egész élet a játék nevében zajlik. Nagyon izgalmas a játék. A halál, az elmebaj, számomra ezek az élet nagy titkai. Mindig is izgatott, hogy mi van mögöttük. Nem olyan egyszerű ez a pálya, mint ahogy tanultuk az egyetemen. Gyerekkorom óta érdekelt az, hogy hálnak meg az emberek, mert én sokakat láttam eltávozni. Otthon, békességben, felkészülve. Majd a fronton a tömeges halált, ami még mindig jobb volt, mint a kórházi, mert a bajtársak megadták a végtisztességet. A kórházi halál szörnyű. Csupa hazugság és mellébeszélés. Emlékszem, gyermekkoromban a halál még természetes volt. A temetőbe mentünk sétálni, ott játszottunk, ott randevúztunk. Egészen más volt, az ember akkor az egész életet nézte, ahogy a kezdet és a vég összeér. Ez így átszötte az életemet, mint egy ív, és az a különös, hogy a játék mindenütt ott volt. Mindig nagyon örülök, ha fiatalokkal találkozom, mert úgy látom, érdekli őket az élet és halál kérdése.

– Mi a játék?

– A játék? Nem tudom. Van biológiai elmélete, fejlődéslélektani elmélete, és mélylélektani elmélete is. Sokat kéne gondolkodnom, és sokat is gondolkoztam annak idején, hogy hogyan próbálják meg a különböző szemléletek és tudományok megközelíteni és megmagyarázni a játékot, de eltévedtek a vadászok az erdőben. Hiába szóltak a kürtök, nem tudták megtalálni a játékot. Csak megközelíteni sikerül. A pszichológiában nagyon jól használható a játékdiasztika és -terápia. Vannak tesztek, amikor játékkal vizsgálunk, és játékkal gyógyítunk. A halálban is vannak játékos elemek. Minden rítusnak van egy, a tudatunkról szóló része, van egy, ami az érzelmekről, és vagy egy, ami a tudattalanról szól. A tudattalan

szimbólumokkal dolgozik, mint ahogy a játék is, és a rítusokban is ott vannak. Ezeket a szimbólumokat az ember a gyermekkortól a halálig tudja használni. Nagyon érdekes és szép ez a dolog. Az ember úgy képzelné el, hogy a játék a gyerekkorhoz kapcsolódik, pedig a születés és a halál között minden mindennel összefügg. Gondold csak el, hogy színjáték, vígjáték, futballjáték, szerencsejáték, sosincs vége, megszoktuk, hogy a játék gyermekjáték, pedig erről szó sincs. Mikor a II. számú gyermekklinikára kerültem, sejtelmem se volt róla, de akkor, a haldoklók mellett láttam, ez is hozzátartozik. Gyönyörű volt. Egyszerre csak kitárult előttem az, hogy itt halálközelbe jutottak a gyerekek, és mit kell, kellene tenni értük. Két évvel túldolgoztam a nyugdíjkorhatárt, de akkor Mészöly Miklós, a férjem, megkapta a második embóliát, és azután otthon maradtam. Akkor kezdtem el írni, szépirodalommal foglalkozni. Eltelt három év, és mérhetetlenül hiányzott a munkám. Játszva főzök, háztartást vezetek, de ez nem köti le az embert. Akkor jött egy hölgy a Hospice gondolatával, és dolgozni hívott. Először nemet mondtam, mert félttem az adminisztrációtól. De három hónap alatt megcsináltunk mindent, a bírósági bejegyzést, az alapszabályokat, számlaszámot. Kellott egy bizonyos pénzösszeg is, amit mi adtunk össze. Én választottam ezt? Nem. Hozta a sors. De a sorsom tudta, hogy nekem mi való. Ez a mozgalom negyven civil szervezet közül az első. Egyedüli az egészségügyben. De egy idő után rájöttem, hogy miközben olyan sokat dolgoztam a haldoklókcal, nem értek a gyászhoz. Pedig a Hospice-ban az is benne van, hogy segíteni kell a családoknak tovább is. Akkor új munkacsoportot indítottam. Kitüntetést is kaptunk, ami azt jelzi, hogy elismerik, amit csinálunk. Átvehettem a középkeresztet a Hospice munkájáért. De akkor már a gyászolókkal kezdtem dolgozni, és tavaly megjelent az első könyvünk is. Másként gyászolnak az öregek, másként a gyerekek, másként gyászoljuk a szomszédunkat, mint a szülőnket, más az abortálás, mintha kicsi csecsemőt veszítenek el. Egész más az eltűntek gyászolása, a meggyilkoltak gyászolása, másként gyászolnak a férfiak, és másképp a nők. Gyász az is, ha egy kapcsolatunknak van vége, gyász a szerelmi veszteség, és a hitelveszteség is.

– Mi történik, ha meghal valaki?

– Megtudhatjuk. Egyrészt lehet az elhunytakkal beszélgetni, lehet velük találkozni. Nem fontos és nem szükséges, de akinek nagyon kell, az kapcsolatba léphet velük. A katolikus misén is a szentekkel beszélünk, kérünk, elmondjuk a bánatunkat, panaszunkat, hiszen a lélek tovább él. Úgy szoktunk beszélni, hogy ez a világ és a másik világ. Nem. A kettő együtt van, csak másképp tudjuk fogni, nem így, a szemünkkel. Különben a gyász első stádiumában nagyon sokan látják és hallják azt, akit elveszítettek, ha szoros kapcsolatban álltak egymással. A hallucinálást, vizionálást elmebajnak tekintjük, kivéve, ha gyászoló hallucinál, illetve vizionál, amit természetesnek tartunk. A gyászoló is megijed tőle, hogy mi ez? De tudjuk, hogy a test csak visszakerül a körforgásba, az ásványi létbe, a lélek pedig egy más létsíkban él tovább. Minden szerves lét lebomlik, és szervetlenné válik, ez a szabály. Erről most már többet tudunk. A gyermek nem ismeri a halált, a tudattalan se ismeri a halált, valószínűleg azért, mert tudja, hogy nincsen halál. Egész egyszerűen a lélek, kiszabadulva ebből a szűk körből, a test börtönéből, sokkal szabadabban, sokkal tágabban, sokkal magasabban él tovább. A lélek igazából ekkor válik önállóvá és szabaddá, kivéve, ha olyan terhet is magával visz, ami visszahúzza. Minden hit magyarázza a maga szintjén, a maga kultúrájában, a maga szimbolikájában, a maga nyelvének megfelelően, hogy a lélek tovább él.

– Akkor miért gyászolunk?

– Egyrészt mert nem hiszünk eléggé. Valljuk a föltámadást, ami a kereszténységnek is alaptétele, de nem hisszük eléggé. Másrészt mert itt a földi életben nem vele reggelizek,

éjszaka, ha rosszul vagyok, nem hoz egy pohár vizet. Egyedül vagyok. Magamat siratom tulajdonképpen. Aki igazán magas síkon áll érzelmileg, és igazán hisz, valamelyest az is gyászol. Jézus is sírt Lázár sírjánál. Azért a mindennapi életben nekem hiányozhat, csak egészen más, ha tudom a hátterét, ha tudom, hogy tovább is van.

– Nem túl nehéz a haldoklókkal végzett munka?

– Nem. A haldoklás az életnek a záró szakasza, aminek igyekszünk visszaadni a méltóságát. Annyi szeretetet kapok, és annyi élettapasztalatot! Mindig úgy érzem, ha haldoklóval dolgozom, mintha egy hegy csúcsára kerülnék föl, és onnan látnám az életet. Ekkor már minden hazugság, minden máz, minden üresség lebomlik. Azt mondjuk, hogy a halál órája az igazság órája, és ez így is van. Azért dolgoztam annyit, hogy szebb kocsim legyen, és nagyobb házam, hát minek? Ennél teljesebb és szebb munkát el sem tudok képzelni. Persze valamennyit kell tudni, valamennyi tapasztalat kell hozzá, és hinni kell, hogy a lélek tovább él, hogy semmi sem tűnik el. Amióta a haldoklókkal dolgozom, jobban szeretem az életet, mert szebbnek és tágasabbnak érzem, és megszűnt a halálfélelmem. Semmi sem tűnik el. Én ezt kapom a haldoklóktól. Senki se hal meg azelőtt, mielőtt a feladatát beteljesítette volna, mert a sorsot meg kell valósítani. Az olyan természetes és általános, hogy az ember fészket akar, gyereket akar, de ezek csak biológiai törvényszerűségek. A lélek igazi célja nem ez, hanem hogy eközben hogyan éltem, mennyi szeretetet sugároztam a világba, mit rontottam, és mit javítottam.

– Felismeri az ember az igazi célját?

– Igen. Ez azért nehéz, mert elmegy néha az ember vakon mellette. De akkor újból jön a célod, és kapsz egy olyan pofont, hogy elterülsz a földön. A háború után tanítónői kinevezést kértem vidéken, egy kicsi faluban, és akkor azt mondta az orvos, hogy nem lehet ezzel a fizikummal, amit tönkretett a háború. Tudod, akkor iszonyú lázadás volt bennem, hogy hát életben maradtam, és annyi nem jut nekem, hogy tanítónő legyek egy kis faluban? Azóta bejártam a világot, tesztek készítem, könyveket írtam. Az életutam olyan, mint mindenkié, hogy át kell esnem különböző csapásokon. Nem mindig érzem, hogy mit kellene tennem. Ragaszkodunk az általunk előírt kicsi célhoz, hogy én pedig két gyereket akarok szülni. Én négyet akartam, egy se lett. De helyette írtam tizenkét könyvet, köztük az *Asszony a fronton* című önéletrajzi regényemet, ami a háborús élményeimet dolgozza fel. De hogyan mondjam világosan azt, ami misztikus? Én most is úgy élem meg, hogy ha eléggé figyelek, és elég alázatos vagyok, a céloom megtalál engem. Aki nyitott spirituálisan, az másképp él, jobban mérlegeli, hogy mit miért tesz, nem csak rohan a vakvilágba. Száraz logikával nem lehet megfogni azt, ami megfoghatatlan. Ha van benned vágy a csodálatos után, és elég szelíd vagy, akkor sikerül.

– Mindig spirituálisan gondolkodott?

– Dehogy! Ateista voltam. Egy időben azt gondoltam, ha Isten megengedte ezt a világot, amit láttam, akkor nincs Isten. Nem létezik ilyen gonosz és kegyetlen Isten. Ma már mulatok az akkori magamon. Ó, dehogy! Átesik ezen az ember, erre is szükség van. Aztán az ember keres és talál. De aki el van foglalva a rációval, az sikertelen lesz. A változás megérhet fokozatosan, de kétségtelenül van benne misztikus élmény is. Sokat kell olvasni, tanulni, másokra figyelni, karizmatikus csoportba járni, és dolgozni.

– Nem fáradt?

– Sokat dolgozom. Most kezdjük a kórházi ravatalozásokat. Tudod, a kórházban csak úgy elrekkentik a halottakat, mintha szégyellni valók lennének. Leterítik őket, és mindenki, aki arra jár, megborzasz, ahelyett, hogy a férjet látnák benne, a gyermeket, vagy a testvért. Jön a hozzátartozó, és ott találja szerettjét az ágyon, a folyosón letakarva, vagy éppenséggel a tepsiben. Ez valami iszonyat. Meg kell adni a rítusát, a szépségét a halálnak, hisz olyan felemelő, végtelen perc. Ott fekszik a test az ágyon, szól a zene, ég a gyertya. De azt várom már, hogy egyszer végre ne én tartsak előadásokat, hanem én hallgathassak másokat.

Ég és föld, élet és halál határmezsgyéjén egy asszony áll, szelíd mosolyú, halk szavú. Keze könnyű, nem fáj már a seb, amikor hozzáér. A munka, amire feltette életét, a legnehezebbek egyike, mégsem görnyed súlya alatt. Tartja a frontot.

Fekete Zsuzsanna (2002)

(Megjelent: a Szintézis Újság 4. számában.)

(A cikk a világhálón: <http://istennyila.hu/hun/text/0003/0007.htm>)